

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.)

Druk: Drukkerij „Steenbergen”, Slotlaan 220, Zeist

D. HOLWERDA — ZUIDHORN

Paulus' brief aan de gemeente te Rome

(4)

19. Paulus adstrueert zijn bewering uit v. 18, dat het gaat om een schuldig verdringen van God, niet om een te verontschuldigen onkunde t.a.v. God. 'Hetgeen van God gekend kan worden': juist m.i. te vertalen: 'het algemeen bekende feit van het bestaan van God' ¹⁾. Dit feit 'is onder hen bekend, want God heeft het hun bekend gemaakt'. Evengoed als aan hun medemensen, door wie Hij wél vereerd wordt.

20. Dat laatste gebeurt nl. zolang de wereld bestaat. 'Wordt... uit zijn werken met het verstand doorzien': beter aldus te vertalen: 'wordt... door Zijn schepselen opgemerkt en geëerbiedigd.' ²⁾ (Er is sprake van 'de maaksels' van God. De enige maal dat dit woord verder in het N.T. voorkomt, nl. in Ef. 2:10, worden er mensen mee aangeduid.) Uit deze eerbied voor God die in de heidenwereld voorkomt blijkt de bekendheid met God ook dáár; volgt ook, dat wie daar leven zonder eerbied voor God niet te verontschuldigen zijn (vgl. straks 2:14-16).

21. Dat wordt nog eens uitdrukkelijk vastgesteld: ze kenden God wel degelijk, maar desondanks hebben ze Hem niet als God geprezen of gedankt, nl. voor Zijn zorgen voor hun levensonderhoud, vgl. Hand. 14:17.

23. Zover schreed hun verdwazing en verblinding voort, dat ze God ontluisterden: Hij die onzienlijk (v. 20) en onvergankelijk is (vgl. 1 Tim. 1:17) werd zichtbaar uitgebeeld, soms in mensengedaante — dat was al erg ge-

noeg, want ook de mens is maar een sterfelijk wezen — vaker nog in de gestalte van een dier, tot de meest verachtelijke, nl. die van kruipende dieren toe. (Men denke aan de wijdverbreide slangencultus in de oudheid.)

Vergelijken we dit oordeel over de verworden heidense religie met dat wat Paulus er in zijn Areopagusrede van zegt (Hand. 17:22-31), dan blijkt er — ondanks nuanceverschillen — een treffende overeenkomst te bestaan op een aantal essentiële punten:

1. Hij bestempelt zijn hoorders — en dat zijn daar filosofen, v. 18; vgl. de woorden in Rom. 1:22 'terwijl ze beweren wijs te zijn' — als onwetenden (v. 30).

2. Als grondzonde in hun religie wijst hij aan: dat ze den Schepper voorstellen als schepsel (v. 24/25, 29).

3. Zoals hij in Rom. 1 teruggaat tot 'de schepping der wereld' (v. 20), zo spreekt hij in Hand. 17 van aller afstamming van Adam (v. 26).

4. Hij gebruikt in Hand. 17:27 het woord 'tasten'. Dat roept gedachten op aan iemand die zijn ogen niet gebruiken kan. Ik vermoed, dat Paulus daarmee zinspeelt op de onzienlijkheid van God. Maar ook hier wordt gesteld, dat God zich niettemin in 's mensen nabijheid manifesteert; alsook dat iets van het besef van Zijn ware wezen soms toch doorbreekt ook in hun kring, nl. bij de door hem aangehaalde dichters (v. 28).

5. De achtergrond waartegen Paulus zijn prediking stelt is ook in Hand. 17: de dreiging van het komende gericht (v. 31). Deze overeenstemming is een nieuw bewijs (vgl. boven bij 1: opm. 2), hoe betrouwbaar Lucas is in zijn geschiedschrijving.

24-27. Beledigend in Zijn majesteit strafte God de mensen. Paulus plaatst de zedeloosheid voorop. Die was het meest in het oog lopend, met name in Rome en Corinthe (evenals in Abrahams dagen in Sodom, en ten tijde van Israëls intocht onder de Kanaänieten). Bovendien treedt daar-

in de ontluistering van den mens het scherpst aan het licht. Want als ontluistering wil Paulus' Gods straf typeren, omdat de grondzonde van den mens ook bestond in de ontluistering van God (vgl. v. 25). God betaalt met gelijke munt (v. 27 slot). Geschapen als beelddrager Gods; d.w.z. als Gods representant op aarde, ondervindt de mens in het verlies van zijn eigen waardigheid de terugslag van zijn aantasting van Gods waardigheid.

28-32. Ook in de verdere uitbrekende boosheid beantwoordt Gods straf aan 's mensen zonde: Paulus gebruikt in v. 28 een woordspeling: het in erkentenis houden van God 'keurden ze af', nu geeft God hen prijs aan een 'afkeurenswaardige' gezindheid.

32. Zijn opsomming afsluitend onderstreept Paulus nog eens het *bewuste* in de zonde der mensen; hij gaat m.i. zelfs nog iets verder dan aanvankelijk: zij kenden Gods rechtseis, dat zulke misdadigers de dood verdienen. Paulus moet hierbij toch wel denken aan enige kennis van *woord*-openbaring onder de heidenen.

(wordt vervolgd)

IN DIT NUMMER

Pagina 45
B. HOLWERDA
Paulus' brief aan de gemeente te Rome

Pagina 46
G. JANSSEN
Orthodoxie en Orthopraxie
(Kerkelijk leven)

Pagina 47
D. W. L. MILO
Het beweegoffer

Pagina 48
H. E. S. WOLDRING
Rumoer rond Wurmbrand

Pagina 49/50/51
Boekbesprekingen

Pagina 51
Persschouw

GEBED

Hoe licht valt het, o Heer, met U te leven.

Hoe licht ook het geloof in U.

Wanneer verslagen is mijn geest in 't binnenste van mij,

Als zelfs de scherpsten aan de nacht niet kunnen zien voorbij,

Niet wetend wat zij morgen moeten doen,

Verleent G'aan mij de zekerheid

Dat Gij bestaat en mijner steeds gedenkt,

En dat niet zijn versperd de wegen der gerechtigheid.

Terwijl 'k de heuveltop van aardse roem bestijg,

Wend ik mij om en staar, verbaasd, naar 't pad

Dat leidde herwaarts mij aan wanhoop ver voorbij,

Alwaar óók ik op 't mensdom om mij heen

weerkaatsen mag de straling van Uw glans.

Laat wat ik verder nog weerspiegelen zal mogen

door U bepaald zijn, Heer,

En wijs Gij and'ren aan daar waar ik 't straks begeef.

A. F. Solzjenitsyn

Uit: R. Valkenburg -
Rumoer rond Wurmbrand

¹⁾ Vgl. PAmh II 145° 'to gnooston tēs pros allēlovs synētheias' = het notoire feit dat er een vriendschapsverhouding tussen ons bestaat.

²⁾ Vgl. LXX 3 Macc. 3:11 'ov kathoroon to tov megista theov kratos' = zonder de macht van den allerhoogsten God te eerbiedigen.

KERKELIJK *Leven*

Orthodoxie en Orthopraxie

Ieder weet wel zo ongeveer wat onder orthodoxie verstaan wordt. Het is het vasthouden aan de rechte leer en daaronder verstaat men in protestantse kring de reformatische leer, zoals die beleden wordt in de nederlandse belijdenisgeschriften. Voor zover mij bekend is het woord orthopraxie van jongere datum. Men drukt daarmee het rechte handelen uit in overeenstemming met het bijbelse gebod. Over de verhouding tussen deze twee is momenteel het een en ander te doen.

We kunnen zeggen dat de orthodoxie zich niet in een grote populariteit kan verheugen. In de geestelijke constellatie, waarin wij verkeren, wordt in het algemeen het doen benadrukt en bekommeren velen zich minder om de geloofsinhoud. We leven in de tijd van het „geloven met de handen”. De ethiek ondervindt meer belangstelling dan de dogmatiek.

Het tijdvak van het rationalisme heeft tenminste tijdelijk plaats moeten maken voor een ander. Het irrationele, vitalistische, mystieke is momenteel aan bod. En dat heeft zijn weerslag ook op het „geloofdenken”. De kennis staat achter bij de daad. Het rationele, verstandelijk opvatten van de dingen heeft zijn bekoring verloren. Dat betreft ook het verstaan van de Waarheid.

En dat moet positief gewaardeerd worden.

De puur verstandelijke kennis is op het terrein van de religie, zo al bestaanbaar, toch onvruchtbaar en verwerpelijk. Ze heeft te maken met dood geloof. Niet dat onze tijd dat nu ontdekt heeft. Jacobus wist er ook reeds van en waarschuwt er in zijn brief tegen. Een tijd, waarin het rationalisme heerst, waarin het pure denken beschouwd wordt als de eigenlijke bron van het leven, kan gemakkelijk door zijn beïnvloeding van de christenheid hier de nadruk eenzijdig doen leggen op de leer, of beter nog, haar brengen tot een eenzijdig verstandelijk daarmee bezig zijn. En zo wordt het dan een onvruchtbare zaak: dode orthodoxie.

Maar we moeten er wel oog voor hebben, dat het kwaad dan niet ligt in de leer zelf, in de inhoud van het geloof, maar in de intellectualistische opvatting en verwerking ervan. Wanneer die er is, kan het gemakkelijk komen tot een scheiding van „leer” en „leven”. Zulk een scheiding roept na enige tijd dan weer reacties op, een reactie die tegenover het schermen met de leer de nadruk legt op het leven en roept om de daad. Maar wanneer zij uitgaat van deze scheiding is ook deze reactie zelf eenzijdig en gevaarlijk.

Men moet niet in reactie van die scheiding uitgaan om voor de daad te kiezen. Maar die scheiding zelf bestrijden en dat door op de puur verstandelijke opvatting en verwerking van de leer de pijlen van zijn hoogst noodzakelijke kritiek te richten. Want de leer op zichzelf is het kwaad niet. Ieder heeft tenslotte zijn leer. Ook de man van het handelen. En hij ontwikkelt niet slechts een leer over het handelen zelf, maar ook over de achtergronden ervan, over de wortel, waaruit het opkomt en opkomen moet. De bezinning is tenslotte een onuitroeibare neiging van het menselijke hart.

gang: in oecumenisch opzicht. De verschillende kerken zoeken elkaar, overleggen met elkaar, trekken samen op in allerlei activiteiten en gemeenschappelijke taken. Maar het is niet in alle opzichten helder wat de eigenlijke drijfveren zijn en hoe dit alles verantwoord kan worden. Vandaar de roep om een oecumenische theologie, die de grondslag leggen moet onder al deze activiteiten. In alle handelen een roep om de leer.

Enigszins anders, maar toch soortgelijk, staat het met de politieke en maatschappelijke activiteiten, waartoe de gelovigen vandaag opgeroepen worden. Hier is een duidelijke bezinning reeds lang aan de gang. Geheeltemin gaat zij aan het handelen vooraf. Er is reeds een behoorlijk theologisch ontwerp, van waaruit men probeert de kerkleden tot, zoals dat tegenwoordig heet, politiek en maatschappelijk engagement te brengen. Dat theologisch denken is een bepaalde leer over het Koninkrijk Gods, over wat het van ons vraagt; over de wijze, waarop het komt op aarde en over ons aandeel er in.

Dat aandeel wordt als wel zeer groot gezien. Wat Abraham Kuiper voorstond was hierbij vergeleken nog maar een kleinigheid. Het Koninkrijk zal komen op aarde in de weg van onze activiteiten. Onze inzet voor de gerechtigheid zal die gerechtigheid doen komen in deze tijd, in onze geschiedenis. Als onze inzet maar groot en radicaal genoeg is. Het Koninkrijk is toch voor deze aarde. Het heil is aards, niet hemels. We horen hier het ruisen van de horizontalistische wind en het is niet bepaald het suizen van een zachte stilte.

Maar genoeg hierover: het is duidelijk dat aan de huidige praxis van het streven naar gerechtigheid een bepaalde leer ten grondslag ligt. Een leer, die sterk gedreven wordt. Een leer, die de harten heeft veroverd. Een bepaalde religie zelfs.

Dat is dan echter ook de zaak: een leer, die het hart veroverd heeft en geen kwestie is van louter intellectuele bespiegeling. Woord en daad, leer en leven zijn in dit horizontalisme niet gescheiden, maar vormen een eenheid. Die eer moet er aan gegeven worden.

Maar we zien hier tegelijk, dat het zinloos is om de leer tegen het leven uit te spelen. Wanneer zij levend is en leeft in de harten, draagt en stimuleert de leer het leven en geeft daaraan richting.

Het afgeven op de leer is een zinloze bezigheid, die gebrek aan inzicht in de werkelijke stand van zaken verraadt. Maar dat geldt dan óók van de zuivere, de rechte leer, mits zij geen voorwerp is van louter theoretische bespiegeling. Dan is er sprake van dode orthodoxie. Van dood geloof. Maar de rechte leer is een schone zaak, wanneer zij van harte wordt geloofd en als een kracht van leven de harten beweegt. Dan is zij bron van krachtig, hoewel uiteraard onvolkomen en gebrekkig handelen. Orthodoxie en orthopraxie: het geloof, dat door de liefde werkt.

—o—

Wanneer ik het Getuigenis lees, dat voor enige tijd verscheen, dan vind ik daarin de wacht betrokken bij de rechte leer, die tegenwoordig veelszins wordt vervalst. Dat is m.i. een legitieme zaak. Het Getuigenis heeft naast de instemming van tienduizenden ook kritiek ontmoet en daarbij soms zeer felle. Daarvan geeft ook het boekje: Wat vindt U van het Getuigenis, het een en ander te proeven.¹⁾

¹⁾ Verschenen bij Zomer en Keuning te Wageningen. Verschillende auteurs geven in dit aan ons blad ter bespreking toegezonden boek hun visie op het Getuigenis.

Die kritiek is enerzijds gericht op wat men de onvolledigheid van dit Getuigenis vindt. Er wordt namelijk geen poging in gedaan, zo vinden deze critici, om aan te wijzen hoe men met het Evangelie de vragen van deze tijd moeten beantwoorden en de feilen en zonden van deze tijd moeten ontmaskeren. Men mist, om zo te zeggen, de ethiek.

Die kritiek is m.i. onbillijk en vat de bedoeling van het Getuigenis niet recht in het oog, noch de situatie, waarin het geboren werd. Het Getuigenis bedoelde niet om een korte inhoud van de Bijbel te geven, maar bepaalde leervervalsing en aantasting van het Evangelie terug te wijzen en de gelovigen, die daarmee lastig gevallen worden en er door benauwd worden, te bemoedigen. Op de laatst gehouden conferentie van de Gereformeerde Gezindte, waaraan ds W. W. Verhoef in zijn bijdrage herinnert, is deze kwestie duidelijk uit de verf gekomen. Daar is het Getuigenis „aanvaard”, niet omdat het alles zegt, wat in deze tijd te zeggen zou zijn, maar om wat gezegd moest worden tegen een bepaald opereren met de Bijbel en het Evangelie in onze moderne tijd. Dat wordt in het Getuigenis zelf ook duidelijk aangegeven als het wijst op en opponeert tegen 'n puur aards Messianisme en het uitmonden van de historie in het Koninkrijk Gods met alles wat daarmee samenhangt.

Deze kritiek richt zich niet op wat in het Getuigenis staat, maar op wat er niet in staat. Met deze kritiek heeft het Getuigenis geen principieel verschil. Het wordt er m.i. ook niet werkelijk door getroffen.

Maar we moeten ons oog er niet voor sluiten dat er ook een andere kritiek op het Getuigenis is, een kritiek, die het menselijk aandeel in de verlossing van deze wereld er niet in gehonoreerd vindt. Het is de kritiek, die niet maar orthodoxie en orthopraxie verbinden wil, maar in zijn strijd voor de praxis andere accenten legt dan de orthodoxie van de opstellers van het Getuigenis. Het lijkt me verwarrend hier de kwestie van orthodoxie en orthopraxie in het geding te brengen of als uitgangspunt van z'n kritiek te stellen dat het Getuigenis daarom faalt en zelfs de handen der boosdoeners sterkt (!), pag. 106, omdat het niet geschreven zou zijn vanuit de diepe samenhang van Wet en Evangelie. Ik dacht dat er iets anders aan de orde is: de plaats van de gelovige in het heilshandelen van God en die van de gemeente van Jezus Christus. Of we er goed aan doen te spreken over de dienst der verzoening in de relaties en structuren. Werken we daarmee een aards Messianisme toch niet in de hand, zoals dat door het Getuigenis terecht wordt afgewezen? Paulus spreekt in 2 Cor. 5 anders over deze dienst der verzoening. Leggen we de accenten juist wanneer we het woord bevrijding als een aardse realiteit als kern van het Evangelie beschouwen, in plaats van allereerst als geestelijke realiteit, en dat op grond van de verzoenings met God? Ik denk hier aan 1 Cor. 7:22: Want de slaaf, die in de Here geroepen wordt, is een vrijgelatene des Heren. Het lijkt me misleidend z'n kritiek op het Getuigenis te stellen in het raam van het missen van de samenhang tussen Wet en Evangelie, om zo te komen tot een theologia gloriae, een triumfantelijke theologie.

Amsterdam.

G. JANSSEN

We zien dat duidelijk in wat er tegenwoordig in geestelijk en kerkelijk opzicht aan de hand is. Er is een geweldige activiteit aan de

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

HET BEWEEGOFFER

Daar komt in de boeken van Mozes een merkwaardig woord voor, dat u (mag ik even wedden?) vandaag nauwelijks kent. Het beweegoffer. Het Grootnederlands Woordenboek van Van Dale zegt er van: een offer dat voor de Heer bewogen wordt. En dan bent u weinig wijzer. Wist Van Dale veel van de O.T. eredienst?

Maar u snuffelt verder. Bijvoorbeeld in Van Deursen's Bijbelse Encyclopaedie of in Kok's Chr. Encyclopaedie. Hé, in beide werken komt u hetzelfde artikel van prof. dr W. H. Gispén tegen. Dat artikel is vrij ingewikkeld en vol hebreeuwse woorden — maar het beweegoffer komt niet erg uit de verf. Wat staat er dan over te lezen? Dat het woord verband houdt met het werkwoord bewegen; dat die beweging zowel heen en weer kan zijn (als bij een sikkel), als op en neer (als bij een hamer), als voor- en achteruit (als bij een zaag). En verder dat offers of delen van offers voor het aangezicht van de Heere bewogen werden in oudtestamentische tijden. En verder dat middeleeuwse rabbijnen dachten aan een beweging naar de vier windstreken, maar dat zij het mis hadden. (Waarschijnlijk waren zij voorlopers van het horizontalisme?) En verder dat de Misjna spreekt van een combinatie van twee bewegingen: zowel heffen en dalen als voor- en achterwaarts. En dat dit wel goed kon zijn. En verder dat de joodse overlevering dit offer ziet als een geven-en-ontvangen. En dat laatste lijkt zeker juist te zijn.

Om even een misverstand te voorkomen: het woord hefoffer (Statenvertaling) heeft niets met de beweging van beweegoffers te maken; het is een heffing, een selectieve afzondering, een heiliging van vee of koren of andere eigendommen ten behoeve van de Heere. Een hefoffer is dus iets, dat apart werd gezet; zoals een joodse veehouder een lam apart zette voor de eredienst, het dier „heiligde”.

Maar met dat al is het beweegoffer toch weinig uit de verf gekomen, vindt u niet? Laten wij er eens op doorgaan. In Leviticus (23:11, 12) wordt van een garf gesproken, eersteling van de oogst, die voor Gods aangezicht bewogen moest worden: „opdat gij welgevallig zijt”. Aha, hier is een gebod-met-een-belofte! Bij de priesterwijding is sprake van een beweegoffer op de handen van de priester, waardoor deze zijn eerste dienst voor het aangezicht van de Heere uitoefende. Ook een deel van een offer (de borst bijvoorbeeld) kon bewogen worden. Een brood kon voor de Heere bewogen worden. Maar ook het goud voor de tempelschatten is als beweegoffer voor Gods aangezicht gebracht. Eveneens het koper is bewogen. Opdat

die offers Gode welgevallig mochten zijn. (Ik bespaar u nu maar even de bewijspplaatsen. U moet me dat beetje credit geven — en het anders maar zelf opzoeken).

Wat gebeurde daarna met die beweegoffers? De etenswaren, vlees en brood, vielen aan de priester toe, die van het altaar mocht leven. Het goud en koper werd voor de tabernakel gebruikt. Maar beide soorten beweegoffers kwamen de eredienst, dat is de Heere zelf, ten goede. Al mochten de bewegende priesters het eten. De joodse overlevering schijnt dus wel terecht erop te wijzen: dat een beweegoffer de Heere geschonken en van Hem terugontvangen werd.

Heel merkwaardig dat bij de enorme heffing voor Salomo's tempelbouw niet meer sprake is van een beweegoffer. Er was wel een heffing. Ieder sonderde van zijn bezit af, wat hij aan de Heere kwijt wou. Ieder volgde Davids koninklijke voorbeeld. Ieder gaf vrijwillig uit een volkomen toegewijd hart. Ieder had vreugde bij het geven. David zag het aan en verheugde zich met grote vreugde. Is het niet zaliger te geven dan te ontvangen?

David heeft een psalm gewijd aan die kolossale collecte. En de mooiste woorden uit zijn lied vind ik deze:

Wie toch ben ik, en wat is mijn volk,
dat wij in staat zouden zijn
zulke vrijwillige gaven te schenken?

Want het komt alles van U
en wij geven het U uit Uw hand.

Al deze rijkdom komt uit Uw hand
U behoort het alles.

Jawel, dat zijn schone woorden. Vroeger hadden we een predikant, die zei: je kunt hier denken aan een kind, dat Moeder bloemen geeft van het zakgeld, dat het eerst van Moeder gekregen heeft. En dat zal wel heel dicht bij de waarheid liggen.

Maar er zit meer in die schone woorden van David. Het beweegoffer, dat u bij deze collecte miste, zit in Davids woorden opgesloten. Van een gebaar is het beweegoffer opgeklimmen tot een gebed. Van een symbool groeide het uit tot werkelijkheid. „Het komt alles van U — en wij geven het U uit Uw hand”. Ziet u de beweging? De ponderabele materialen worden van de grond geheven — en terugontvangen Ze worden ten hemel geheven — en op de grond teruggezet. Zodat de gevers „Gode welgevallig waren”.

De franse componist Maurice Ravel (u kent hem toch? Al is het maar de Sonate voor piano of de Boléro), deze Ravel schreef een stukje muziek, dat als een bijna onaards kleinood mag worden gesavouereerd. Het heet: Pavane pour une infante défunte. Een pavane is een oude dansvorm, waarin het woord pauw ligt besloten. Deze pavane is dus opgedragen aan een overleden prinsesje. Wat houdt die spaanse pauwendans in?

Er bestaat een oud spaans gebruik om een vorst op een feestdag het eerbetoon van een gebraden pauw te brengen. Dat gaat heel plechtig. De pauw ligt, prachtig opgemaakt, op een enorme schotel die op een draagbaar is gezet. Vier edelen dragen de pauw. Ze heffen het offer en doen een paar stappen, richting vorst. Dan gaan ze een stap terug, zetten het offer neer en rusten. Dit gaat eindeloos door in uiterst langzame en verfijnde beweging — tot eindelijk de vorst is bereikt. Daarbij lopen de hidalgo's niet — maar ze schrijden. Weet u, dat spanjaarden leren op schone wijze te gaan? En weet u, dat schrijden van huis uit een danspas inhoudt? Welnu, dan begint u iets van een beweegoffer te zien. Een pavane voor een gestorven koningskindje krijgt nu zin en inhoud: het volk geeft zijn geliefde aan de Heer terug. Die gegeven heeft. Die genomen heeft. Wiens naam geloofd zij. Opdat wij mensen Gode welgevallig zullen zijn.

Toen de Heere door de stem van Mozes zijn gebod inzake het beweegoffer gaf, was dat bekende taal voor Israël. Zoals alle dingen uit de Mozaïse wetgeving bekende taal waren.

Men kende in Egypte toch ook de zilveren trompetten? En de vijftonige toonreeks? En het „gebroken geklank”, de fanfare? En de ark en de tabernakel en het offer en de was-singen? Zo kende men in Egypte het beweegoffer stellig ook. U zie maar naar de reliëfs en muurschilderingen in koningsgraven: hele optochten van slaven in dansreien.

En zie nu David voor de ark dansen. Huppelen, zoals de statenvertaling zei? Wel nee. Hij deed mee aan de „statelijke reien” uit psalm 45. De ark werd „opgebracht”. Dat betekende geen mars van de dorsvloer van Nachon naar de dorsvloer van Arauna, waar-bij de rechte lijn de kortste verbinding betekent. Maar dit was een uitgebreide feestelijke plechtigheid, waarbij David zijn jas moest uittrekken van inspanning. Om de zes schreden: een offerpauze. Of werkelijk op elke zes pas een paar dieren geslacht zijn — dan wel of ze opgeheven en bewogen zijn — ik weet het niet. Maar een muziek, dat er bij geklonken heeft! En een feest, dat er gevierd is! En een staatsie, die ten toon gesteld is!

Wilt u er meer van weten — ga dan met Pinksterdrie naar Echternach in Luxemburg. (U weet wel, dat is een van de springplanken geweest bij de kerstening van Westeuropa; zoals Iona in Schotland ook een springplank was.) Maar wel vroeg aanwezig zijn — want de straten staan anders vol.

Daar in Echternach, de vroegere standplaats van Willibrordus, vindt u de eeuwenoude religieuze dans, het beweegoffer, nog elk jaar herhaald: de springprocessie van Echternach. De mannen houden in rijen van vier elkaar bij de zakdoek vast en treden „met statelijke reien” drie passen voorwaarts en één achteruit — ter ere van Sint Willibrord. U vergeet de onjuiste heiligenverering, maar u let op het model. Een extatische mensen-massa, in beweging ten offer.

„Strak in het gelid deinen lichamen op en neer, zwiingend en verbeterd worstelt ieder met zijn hang naar het aardse” (vermoedelijk is hier niet meer dan de zwaartekracht bedoeld). „Het adembenemende rythme stuwt de gelederen onverbiddelijk verder en de vermoeiden drijven mee op de golven van het enthousiasme. Dit enthousiasme wordt georchestreerd door de muziek, die op deze dag domineert. Meedogenloos houdt zij de massa in beweging en meer dan dat: zij weet de waardigheid en gratie te handhaven in een processie, die zich zonder haar in een logge gang zou voortstlepen”. — „Een zwiingende massa gelovigen, die enkel met hun voeten bidden, een raadselachtig werk van boete en ascese, een intense cultus van de Heilige Willibrord, dat alles is de springprocessie van Echternach”, zegt een gids.

Is dat niet mooi gezegd: een zwiingende massa gelovigen, die enkel met hun voeten bidden? Was het niet de kerkvader Chrysostomus, die wilde dat wij ook met handen en voeten zouden bidden? En dan te bedenken, dat dans niet anders dan zichtbare muziek is! Zo'n pantomime, zo'n zwiingende hymne — dat moet ook Davids schrijdende danspas zijn geweest voor de ark. Zo'n offer moest de Heer behagen. Opdat het volk Gode welgevallig mocht zijn.

En zo moet ik bij het beweegoffer altijd denken aan die statelijke reien van de religieuze dans. Geven en nemen. Beweging en tegenbeweging. Ontvangen uit Gods hand — en teruggeven, ons offer. Zoals heel ons leven een dankoffer mag zijn. Vallen en opstaan. Geloven en twijfelen. Kermen en juichen. Zuchten en zingen. Uit de diepten en vanaf hoogten. Bidden en danken. Vergeven en van vergeving leven. Talenten ontvangen en vruchten voortbrengen.

Stilstand is dood. Alles beweegt. Alles is offer. Allen zijn wij in beweging, zijn wij beweegoffer, worden bewogen door Gods bewegende hand. Zo gaan wij op tot Gods altaren. In extatische processie. In pauwendans. In een zichtbare muziekstroom opgenomen.

H. E. S. WOLDRING —
AMSTERDAM

RUMOER ROND WURMBRAND

■ Wat doet ds Wurmbrand?

Ds Richard Wurmbrand is een jood. In de tweede wereldoorlog is het grootste deel van zijn familie door de nazi's vermoord. In zijn jeugd was hij een fanatieke kommunist. Tijdens een verblijf in een sanatorium wegens t.b.c., werd hij bekeerd tot het geloof in God en Jezus Christus.

In 1939 werd Wurmbrand luthers predikant in Roemenië en was hij in dit land vertegenwoordiger van de Wereldraad van Kerken. In binnen- en buitenland had hij veel contacten met priesters en predikanten en dit werd de reden waarom de kommunisten hem in 1948 arresteerden. In 1956 werd hij vrijgelaten, in 1959 weer gearresteerd en in 1964 voorgoed vrijgelaten.

Ds Wurmbrand is 55 jaar en woont op het ogenblik in Engeland. Hij reist regelmatig naar andere landen en houdt veel lezingen over zijn ervaringen achter het ijzeren gordijn. Hij is in de roemeense gevangenis vreselijk gemarteld en liep vier gebroken ruggewervels op. Artsen vinden het onbegrijpelijk, dat deze man nog leeft.

Wurmbrand is erg actief. Hij houdt lezingen, schrijft boeken en organiseert acties om geld bij elkaar te krijgen ter ondersteuning van verdrukte christenen in kommunistische landen.

■ Protesten

Ds Wurmbrand is een zeer omstreden figuur geworden.

Er zijn veel politici, journalisten en predikanten, die hem steunen, maar ook velen die hem wantrouwen.

Zijn tegenstanders vinden, dat hij overdrijft. Maar het zijn toch mijn eigen ervaringen?, zegt Wurmbrand. Ook ervaringen van anderen kan hij vertellen.

Andere tegenstanders geven toe, dat het vroeger wel heel erg was in de kommunistische landen en dat er toen geen godsdienstvrijheid was. Dat is nu allemaal anders geworden en dat martelen in de gevangenis valt nu ook wel wat mee.

Wurmbrand zegt over brieven te beschikken die uit gevangenis gesmokkeld zijn en dat de toestand over 't algemeen genomen in Rusland en Roemenië niet veranderd is.

Weer anderen vinden, dat Wurmbrands acties de officiële contacten tussen de westerse en oosterse kerken bemoeilijken. Zij vrezen, dat door Wurmbrands optreden de christenen in de kommunistische landen het nog moeilijker zullen krijgen.

De Wereldraad van Kerken wil de officiële contacten met kerken en regeringen achter het „ijzeren gordijn” in stand houden. Zij wil niets meer met ds Wurmbrand te maken hebben.

De meeste aanhang krijgt hij in Engeland,

Nederland en Noorwegen. Vanuit deze landen krijgt hij ook financieel de meeste hulp. Dat is een apart probleem.

Velen zeggen tegenwoordig: waar blijft al dat geld, dat Wurmbrand zegt nodig te hebben voor zijn hulpverlening aan vervolgd christenen? Wordt het geld wel goed besteed? Wie controleert dat?

Tegen zijn interviewer Rik Valkenburg heeft ds Wurmbrand gezegd:

„...ik ben de directeur van de stichting „Christus in de communistische wereld”, die elk jaar door haar accountants gecontroleerde en getekende jaarstukken publiceert. En iedereen die ons daarom vraagt kan een exemplaar daarvan ontvangen, waar hij ook woont.”

■ Rik Valkenburg actief

Deze publicist heeft een boek samengesteld onder de titel: „rumoer rond Wurmbrand”. Het boek bevat artikelen van voor- en tegenstanders van de predikant.

L. M. P. Scholten, kerkredakteur van de Rotterdammer, de russische predikant Zhidkoff, Trouw-redakteur Henk Biersteker, W. C. F. Scheps (van „Kerknieuws”), de schrijver Solzjenitsyn, prof. Quispel en anderen komen aan het woord.

Sommigen zien Wurmbrand als een profeet uit het oosten en een bloedgetuige van Christus' kerk. Anderen zien hem als een symbool van een voorbijge tijd en als iemand die een vertekend beeld geeft van kerkelijke verhoudingen achter het „ijzeren gordijn”.

Wurmbrand heeft in dit boek zelf het laatste woord. Het slothoofdstuk bevat een interview van Rik Valkenburg met de predikant, waaruit ik reeds citeerde.

De samensteller is er in geslaagd een uitstekend beeld van deze omstreden man te geven.

Hoewel Valkenburg naar mijn indruk duidelijke sympathie voor ds Wurmbrand heeft, is zijn boek geen propagandageschrift geworden. Het boek is juist zo geslaagd, omdat het inzicht geeft in de problemen waar deze dominee mee worstelt. Algemeen gezegd: het geeft inzicht in de problemen van de christenen in benarde situaties.

Al heeft de samensteller zich bescheiden op de achtergrond gehouden, hij konfronteert zijn lezer met de onuitgesproken vraag:

■ heeft Wurmbrand gelijk?

Dit is een waarheidsvraag en derhalve één van de moeilijkste vragen, die men zich kan stellen. De vraag is te algemeen om zonder meer met ja of nee te beantwoorden. Het hangt er van af in welk opzicht men iemand in het gelijk stelt en in welk opzicht niet.

Wat de inhoud van Wurmbrands geschriften betreft, kan men zeggen dat hij sterk mystisch ingesteld is: Hij staat wat dit betreft in de traditie van de oosterse kerken.

Wurmbrand zegt, dat er in Roemenië, Rusland en in andere kommunistische landen ondergrondse kerken bestaan. Anderen ontkennen dit. Dit brengt ons tot het probleem, dat er in de meeste kommunistische landen (globaal genomen) drie soorten „christenen” bestaan.

1. Mensen, die officieel als lid van een kerk te boek staan, maar zelden of nooit een kerkdienst bezoeken. Tot deze categorie reken ik gemakshalve ook die mensen, die de bijbelse boodschap marxistisch interpreteren. Generaliserend gesproken, zijn het de mensen, die het met het communisme op een akkoordje gegooid hebben.
2. Er zijn ook echte christenen, die meer of minder regelmatig een kerk bezoeken, die bidden en zich met de bijbel bezig houden en voorbede doen voor de overheid. Zij proberen zich zo onopvallend mogelijk in de kommunistische samenleving staande te houden.
3. Er is echter ook een andere categorie christ-gelovigen, die actiever zijn. Zij beleven het geloof als een persoonlijke ommekeer. Zij getuigen van God en Christus en strijden openlijk tegen de duivel, zoals die zich in het communisme openbaart. Zij hebben een mentaliteit die doet denken aan verschillende pinkstergroepen in het Westen. Deze mensen zijn in veel geval-

len gedwongen tot een ondergronds kerkelijk leven.

Wurmbrand is naar mijn mening vooral gericht op de laatste groepen. Het lijkt mij onjuist van hem, dat hij alle predikanten, die hun beroep openlijk uitoefenen, kollaboratie met het communisme verwijt. Het komt helaas veel voor, maar men doet veel andere predikanten groot onrecht dit generaliserend te stellen.

Schrijft ds Wurmbrand te veel over de gelovigen, die zich nogal extreem opstellen? Het in een vraag die ik niet kan en durf te beantwoorden.

Tijdens een paar reizen door kommunistische landen heb ik gezien in welke benauwende omstandigheden veel christenen daar leven. Trouwe predikanten hebben een zeer zwaar, haast een onmogelijk leven.

Tijdens bezoeken aan christenen in deze landen zag ik, dat soms de ramen gesloten werden als over de kerk of over het geloof gesproken werd. Uit vrees voor geheime microfoontjes nam onze gastheer ons mee in de tuin.

Hoewel de situatie in Polen gunstiger te noemen is dan in andere kommunistische landen, is het een onontkenbaar feit, dat er christenen om hun geloof in de gevangenis zitten. Het is bekend, dat in de kommunistische landen vreselijk gemarteld wordt.

En wie herinnert zich niet de brief, die Solzjenitsyn vorig jaar met Pasen aan Pimen, de patriarch van Rusland stuurde? Het was een aanklacht tegen de russische regering, die met de mond vrijheid van godsdienst bepleit, maar die in de praktijk het tegendeel bevordert. Het was een aanklacht tegen de russische kerk, die nooit protesteert en met het communisme kollaboreert. Het was ook een aanklacht tegen de christenen in het Westen.

■ Wat doen wij?

Wurmbrand valt het communisme aan. Het evangelie heeft immers een grote betekenis voor het politieke en maatschappelijke leven. Waar de macht van de duivel zich zo duidelijk openbaart, meent hij als christen niet te mogen zwijgen. De schrift noemt iemand die een vriend van de wereld is, een vijand van God.

En de westerse christenen?

De Wereldraad van Kerken en andere christenen steunen allerlei revolutionaire bewegingen in niet-democratisch geregeerde landen in Afrika en Zuid-Amerika. Er wordt betoogd tegen Amerika, Portugal, Griekenland en Spanje. Er wordt geschreeuwd om de vrijlating van politieke gevangenen in deze landen. Er wordt geprotesteerd tegen martelingen in de gevangenis. Velen willen van de evangelist Billy Graham, een vriend van Nixon, niets meer weten. Want: wie een vriend van de wereld is, is een vijand van God.

Er staat een politieke gevangene uit Roemenië voor ons: ds Wurmbrand. Hij vertelt van de vele gevangenen in de kommunistische gevangenis en van de martelingen. Hij klaagt ons aan als getuige van Christus. Hij schreeuwt het uit!

De Wereldraad zwijgt.

Christelijke organisaties zwijgen.

Uit het bovenstaande bleek reeds, dat ik niet kritiekloos tegenover Wurmbrand sta. Maar de houding van verschillende christelijke organisaties roept ernstige vragen op:

Metten zij met twee maten?

Zijn zij partijdig?

Speelt de vriendschap met de wereld hen ook parten?

Bij de amsterdamse uitgever Buijten en Schipperheijn zullen dit jaar nog een paar boeken van Wurmbrand verschijnen. Hopelijk krijgen zij, evenals het genoemde boek van Rik Valkenburg, de aandacht, die ze verdienen en brengen ze ons tot inkeer.

De christenen achter het ijzeren gordijn hebben ons gebed en onze financiële steun hard nodig.

N.a.v. Rik Valkenburg:

„Rumoer rond Wurmbrand”

Uitg. Kok, Kampen 1972. 116 blz.

Boekbespreking

Dr K. Runia,
Prediking en Historisch-Kritisch Onderzoek.

Rede, uitgesproken op 27 jan. 1972, bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de ambtelijke vakken aan de Theologische Hogeschool te Kampen.
Kamper Cahiers no. 19.
J. H. Kok N.V. Kampen 1972.

Dr Runia heeft in zijn inaugurele oratie aan de Hogeschool Oudestraat te Kampen een hoogst actueel onderwerp aangesneden, namelijk de **hermeneuse**. Dit vreemde woord, dat zo iets als **wijze van verklaring** betekent, komt in de titel weliswaar niet voor, maar dát is toch de zaak waarom het hier gaat. En die zaak is actueel. Ik herinner aan een aantal publicaties van de laatste twintig jaren:

G. Visee, Over het „anthropomorphe” spreken Gods in de Heilige Schrift, **De Reformatie** 28, 1952-1953, no's 34-43;

H. M. Kuitert, **De mensvormigheid Gods**. Een dogmatisch-hermeneutische studie over de anthropomorphismen van de Heilige Schrift. Dissertatie, Kampen 1962.

H. M. Kuitert, **Verstaat gij wat gij leest?** Over de uitleg van de Bijbel, Kampen 1968²;

G. Visee, **Verstaat prof. Kuitert wat hij leest?**, Barendrecht 1969;

P. den Ottolander, **Deus immutabilis**. Wijsgerige beschouwing over onveranderlijkheid en veranderlijkheid volgens de theo-ontologie van Sint Thomas en Karl Barth, Diss. Assen, 1965;

Een aantal studies van S. U. Zuidema: **Van Bultmann naar Fuchs**. Een studie over de studeerkamer van de predikant, Franeker, zonder jaartal (is van 1965);

De Christus der Schriften en oecumenische theologie, Amsterdam 1965, waarvan hoofdstuk 2: „De Heilige Schrift en haar sleutel” ook in het Engels verscheen, in **International Reformed Bulletin** 11, 1968, pp. 49-60;

Existentie-theologische hermeneutiek, **Philosophia Reformata** 32, 1967, pp. 1-25 en 81-110;

Een tweeslachtige theologische hermeneutiek, **Philosophia Reformata** 33, 1968, pp. 45-90;

Hermeneutiek in contemporaine theologieën, **Algemeen Nederlands Tijdschrift voor Wijsbegeerte en Psychologie** 60, 1968, pp. 39-64 (ook verschenen, in Engelse vertaling, in **Communication and Confrontation**, de bundel verzamelde artikelen, prof. Zuidema aangeboden ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag, tevens de datum van zijn aftreden om gezondheidsredenen, Kampen 1972, pp. 346-376);

B. J. Oosterhoff, **Hoe lezen wij Genesis 2 en 3?** Een hermeneutische studie, Kampen 1972.

De zaak is echter niet pas van na de oorlog, zij is al oud. De oude christelijke kerk kwam, nadat de definitieve scheidslijn tussen Jodendom en Christendom getrokken was, praktisch voor de vraag te staan: Wat moeten we als christelijke kerk met het Oude Testament? Er is een geschrift uit die oudheid, de **Brief van Barnabas** genaamd, dat zich intensief met deze vraag bezighoudt. In dit geschrift kan men de wonderlijkste verklaringen van Oudtestamentische Schriftplaatsen vinden, welke verklaringen ten doel hebben het Oude Testament zin en betekenis te doen hebben voor de christelijke kerk. Het Oude Testament wordt in dit geschrift „christelijk” gemaakt. Een van de meest merkwuurlijke uitleggingen is die van het getal 318 in de geschiedenis van Abrahams strijd tegen de vorsten uit het Oosten en Klein-Azië (Gen. 14). Wanneer men het getal 318 in het Grieks schrijft — waarin, evenals in het Hebreeuws, letters voor cijfers gebruikt worden —, dan komt men tot TIH. De laatste twee letters zijn het begin van de naam Iésous (Jezus), waarbij ter verduidelijking even moet opgemerkt worden dat de Griekse H de klank è weergeeft, terwijl voorts de T een voorstelling is van het kruis (een rechtopstaande paal met twee zijarmen), een in de oude christenheid veel gebruikt symbool. Dit is natuurlijk je reinste dwaasheid, alleen al op grond hiervan dat het verhaal van Abraham in het Hebreeuws geschreven is en pas veel later in het Grieks is vertaald.

De in vette grond geplante boom van Psalm 1, waarmee de rechtvaardige vergeleken wordt, voert Barnabas in de kortste keren linea recta naar het hout van het kruis. En zo is er nog veel meer! De vraag die hij telkens stelt is: Wat is de gnosis, de kennis, de lering? En dan is het voor Barnabas niet principieel van belang of datgene wat in het Oude Testament als historisch verhaald wordt ook werkelijk (zo) gebeurd is.

Wij lachen natuurlijk om de uitleggingen van Barnabas. Maar we moeten ons toch even verplaatsen in die oude tijd: De Oudtestamentische geschiedenis en profetie hadden hun vervulling gevonden in Christus, de Joodse eredienst had afgedaan enz. — wat moest de christenheid nu met het Oude Testament, dat het heilige boek bleef van de Joden met wie het conflict definitief geworden was? Dat was inderdaad een probleem, en dat men daarvoor niet direct de juiste oplossing heeft gevonden, ja allerlei vreemde oplossingen — o.a. allegorische uitlegging — heeft voorgeslagen, dat moet ons niet al te zeer verwonderen. In het voorbijgaan zij vermeld dat Koole, hoogleraar Oude Testament Oudestraat, een dissertatie geschreven heeft over **De overname van het Oude Testament door de christelijke kerk**.

Vreemde oplossingen van het probleem zijn trouwens ook in onze eeuw nog wel gegeven. In de twintiger en dertiger jaren is nog al wat geschreven over het getuigenis van het Oude Testament omtrent Christus, over de vraag: Hoe moeten we over het Oude Testament preken? Er is gestreden over exemplarische en heilshistorische prediking. En in die tijd zijn er soms erg rare en wilde dingen gezegd.

In onze dagen vooral is nu naast het Oude Testament ook het Nieuwe in de lichtkring getrokken. Bij vele hedendaagse theologen doet opgeld de gedachte dat we moeten vragen naar de boodschap! U ziet het: precies zoals Barnabas vroeg naar de lering! Er is niets nieuws onder de zon. En deze boodschap moet dan ontdaan worden van haar verpakking, zij moet daar uitgepeld worden. Want de schrijvers van het Nieuwe Testament zaten bevangen in allerlei ideeën, waarvan wij nu wel weten dat ze onjuist waren! We moeten het Nieuwe Testament ontmythologiseren, we moeten het kèrugma, de verkondiging, de boodschap ontdoen van de mythen waarin zij verpakt zit. We moeten b.v. zoeken naar de boodschap van het opstandingsverhaal, en het is in wezen niet relevant of de opstanding van Christus een historisch feit is of niet. Er zit natuurlijk wel een element van waarheid in deze gedachtengang. In het Nieuwe Testament komen we tegen dat Jezus de boodschap van Zijn koninkrijk verpakt, verhuult in gelijkenissen. Dat deed Hij met een bepaald doel, nl. om scheiding der geesten te bewerken. Hij werd door velen gevolgd, met graagte gehoord, men bewonderde Hem om Zijn tekenen, maar hoe was het nu eigenlijk met die massa gesteld? Toen ging Hij preken in gelijkenissen, die op het eerste horen niet zo maar begrijpelijk waren. Daarop keerden velen zich van Hem af: we kunnen Zijn preken niet meer volgen!, maar anderen werden juist geprikkeld tot vragen: wat betekenen die gelijkenissen?, en die werden toen verder ingeleid in de verborgenheden van het koninkrijk. Jezus zélf pakte de boodschap uit!

Ook in andere gevallen moeten we de boodschap „uitpakken”. Wanneer in het Oude Testament staat dat men een hek behoort te maken rondom het dak van een huis, en dat degene die dit nalaat schuldig staat wanneer iemand van het dak afvalt, dan staat dat gebod in het cultuurpatroon van die tijd en die omgeving. Men had de gewoonte tegen het vallen van de avond in het warme klimaat verkoeling te zoeken op het dak. Men bracht er zelfs wel de nacht door. Het dak behoorde daar bij het woongedeelte van het huis. En dáárom moest een beveiliging aangebracht worden. Dat was een heel concrete uitwerking van het gebod: gij zult niet doodslaan, dat op zijn beurt weer een onderdeel is van het generale gebod: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Maar dit gebod betekent niet dat wij, die een geheel ander cultuurpatroon en een geheel ander leefklimaat hebben, rondom het platte dak van onze bungalow een hek moeten aanbrengen. Wij gáán nu eenmaal niet op het dak zitten en wij gáán daar niet slapen. We moeten wat in dit gebod gezegd wordt „vertalen, overzetten, overbrengen” in onze tijd en onze omstandigheden. We zullen er b.v. aan moeten denken wanneer we ons als automobilist op weg begeven. Ons rijden moet zo zijn dat we bedacht zijn op het leven van de naaste.

Maar dit „uitpakken” van de boodschap is toch wel iets anders dan wat door vele hedendaagse theologen bedoeld wordt, die zeggen dat we moeten zoeken naar „de zaak”. En die „zaak” is niet in de boeken van Oud en Nieuw Testament te vinden, maar eráchter. Wat in de teksten staat kan vrijelijk voorwerp van historisch-kritisch onderzoek zijn, precies zoals men andere oude documenten historisch-kritisch onderzoekt, ze beproeft op hun juistheidsgehalte. Resultaat van zulk een onderzoek kan eventueel zijn dat de historische mededelingen die de Schrift doet volkomen onjuist bevonden worden, maar dat doet dan niets af — altijd volgens allerlei hedendaagse theologen — aan de waarde van de boodschap. Het wordt juist op deze manier, zoals een van die theologen beweert, helemaal een kwestie van „door het geloof alleen”. Ik heb geen enkele garantie in m'n handen, ook niet in dat „heilige boek”, in het Evangelieverhaal. Of Jezus werkelijk is opgestaan kunnen we niet weten. Uit het Nieuwe Testament weten we al-

leen maar dat de vroege christenheid Hem als de Opgestane heeft beschouwd.

Runia gaat op indringende wijze op deze hedendaagse beschouwingen in, waarbij hij de nadruk legt op het werkelijkheidsbegrip waarvan zij uitgaan, dat zij hanteren, een verwereldlijkt werkelijkheidsbegrip, en waarbij hij voorts onderstreept dat het in het christelijk geloof bij uitstek gaat om historische feiten, de heilsfeiten. Het bekende hoofdstuk 15 van de eerste brief aan de Korinthiërs toont dat overduidelijk. Paulus voert daar getuigen aan die de Opgestane gezien hebben, en vervolgt met te zeggen dat, als Christus niet opgestaan is, ons geloof ijdel is. Men kan en mag de boodschap niet losmaken van de feiten. Feit en boodschap zijn onlosmakelijk met elkaar verstrengeld. Het is waar dat de Bijbelschrijvers een bepaald doel voor ogen stond. Zij geven geen dorre opsomming van feiten. Er zijn verschillen tussen de vier Evangelisten. Zij schreven elk vanuit hun eigen gezichtshoek en met hun eigen doel. Er zijn verschillen tussen de boeken der Koningen en die der Kronieken: in de laatste draait alles veel meer om het huis van David. En getrouwe, nauwgezette bestudering van de Schrift en van haar verschillende boeken zal het oog voor deze dingen meer en meer openen, hetgeen tot verrijking van de prediking kan dienen. Voor deze wat men wel noemt „menselijke factor” in het tot stand komen van de Heilige Schrift zijn in de loop van de tijd in Gereformeerde kring de ogen meer opengegaan. Volkomen terecht. Maar dit neemt niet weg dat we in de Schrift te doen hebben met het betrouwbare Woord van God.

Het is niet doenlijk in kort bestek het betoog van Runia na te vertellen. Het hier gezegde moge ertoe prikkelen het met gespannen aandacht te lezen.

Groningen.

B. Jongeling

—o—

■ 't Leek al glorie en victorie

Reeds geruime tijd geleden is er een boek verschenen dat meer dan gewone aandacht verdient. Het is van de hand van L. Kalsbeek en heeft tot titel **De Wijsbegeerte der Wetsidee, Proeve van een christelijke filosofie**. Het verscheen als deel 16 in de reeks **Christelijk Perspectief, Aspecten der werkelijkheid, wijsgerig en bijbels belicht**. De uitgeefster ervan is de firma Buijten en Schipperheijn. Aan ondergetekende werd door de redactie gevraagd dit boek te recenseren. Graag heb ik dat verzoek aanvaard. Want ik ben er bijzonder mee ingenomen.

Toen ik over die te geven recensie nadacht kwam bij mij de idee op daarin iets naders in te gaan op de wijsbegeerte die in dit boek besproken wordt. En dan wel speciaal zo dat ik iets probeer te zeggen over het geestelijk milieu waarin ze ontstond, de fundamentele motieven ervan, de reactie die ze opwekte enz. enz. Dit leek me vooral belangrijk met het oog op de jongeren die de tijd waarin deze filosofie geboren werd niet hebben meegemaakt. Ook van deze filosofie geldt namelijk, dat men haar het best verstaat vanuit het denkklimaat waarin ze ontstond. En de plaats die ze daarin innam. Deze „recensie” zal ten gevolge van deze opzet wat langer worden dan normaal. Daarom zal ze over meer dan één nummer van Opbouw worden verdeeld. Wat er precies in zal voorkomen weet ik nog niet. Ik ga namelijk beginnen „niet wetende waar ik komen zal.” Ieder stuk dat ik zo schrijf zal evenwel zo veel mogelijk een afgerond geheel vormen. Dan kunnen de lezers er naar eigen believen in instappen en er ook weer uitstappen als ze dat willen.

☆☆☆

Zoals de titel van het genoemde boek aangeeft gaat het daarin over wijsbegeerte ook wel **filosofie** genoemd. En dan nader over de wijsbegeerte **der wetsidee**. Zo'n bijvoeging is wel nodig. Want er zijn bijna net zoveel filosofieën als er filosofen zijn geweest. En daarom is een nadere typering daarvan nodig.

Ik wil beginnen met er op te wijzen dat de leidende figuren van het z.g. „Calvinistische reveil” uit de vorige eeuw — Algra sprak van „het wonder der negentiende eeuw” — mannen als Kuyper, Bavinck, Woltjer, Geesink, Honig, Hoekstra er herhaaldelijk op hebben gewezen dat voor de ontwikkeling van een echt christelijke wetenschap en niet minder voor de bloei van het christelijke leven een authentiek christelijke filosofie van het allergrootste belang, ja, feitelijk gebiedend noodzakelijk is. En dat zal ieder christen die een meer dan oppervlakkige kennis van het geestelijk leven van een volk of de mensheid bezit van harte moeten beamen.

Het is immers een niet te loochenen feit dat het leven der mensen altijd op diepgaande, ja soms beslissende wijze door een of andere filosofie wordt beïnvloed. Men denke, om zich dit te realiseren, maar eens aan een figuur als Karl Marx. In onze dagen worden honderden miljoenen men-

sen door de filosofie die deze denker ontwierp in heel hun leven en denken voluit beheerst. In het westen heeft de z.g. existentiële filosofie door o.a. de werken van Sartre een enorme invloed uitgeoefend. Deze heeft zijn troosteloze leer vooral ook gepredikt — inderdaad was wat hij deed prediken! — door zijn romans en toneelstukken. Men kan zonder vrees voor tegenspraak zeggen dat de angst, het besef van de zinloosheid van „alles”, die dominante momenten in het levensgevoel van onze tijd vormen mee het effect zijn van het optreden van Sartre en zijn geestverwanten. Via allerlei kanalen drong wat hij leerde in alle lagen der bevolking door. Enorm groot is ook nog steeds de invloed van de pragmatistische filosofie, de leer van „wat nuttig is is goed.” Een politieke partij als D '66 is daar een concrete belichaming van. En om niet meer te noemen: de filosofie van het historisme die van geen vaststaande normen, van geen blijvende scheppingsordeningen en -structuren weten wil is één van de drijvende krachten van de z.g. „nieuwe theologie” ten gevolge waarvan de christenen van vele door God zelf geschonken vastigheden voor het mensenleven worden beroofd.

Omdat mannen als de genoemden diep beseften hoe allerlei filosofie het leven der mensen beheerst en in menig opzicht bederft streefden ze naar een **christelijke**, een **schriftuurlijke** —, beter gezegd: **Schriftmatige** — filosofie, een filosofie die van het begin tot het eind ernst maakt met het in de Schrift naar ons toekomende en ons aangrijpende Woord van God. Ongetwijfeld wisten ze heel goed, ze hebben dat ook meermalen gezegd, en vooral ook ervaren, dat een intensieve omgang met het Woord van God en een daardoor gevoed worden de christenen voor een groot deel immuniseert voor de geestelijke boosheden die zich ten gevolge van de doorwerking van afvallige filosofieën in het volksleven openbaren. Maar ze beseften daarbij terdege dat het ook van het hoogste belang is de gangbare filosofieën om zo te zeggen op eigen terrein te ontmoeten en te weerstaan.

In iedere filosofie gaat het immers over de laatste, de diepste vragen omtrent de wereld en het mensenleven die door de mensen kunnen en ook moeten gesteld worden. Filosofie is de wetenschap die zich juist en speciaal met die vragen bezig houdt. Het gaat daarin over de fundamentele structuren van de geschapen werkelijkheid, over de oorsprong, de zin, het doel van het leven van wereld, mens en mensheid. En daarom gaat het in de filosofie ook over de grondslagen, de beheersende motieven, de methoden, de grenzen en de onderlinge relatie van de bijzondere wetenschappen, de z.g. vakwetenschappen: van wijskunde, physica, biologie, psychologie, logica, sociologie, de wetenschap van de historie, het recht enz., enz.

Het is, nog eens, met het oog op dit alles werkelijk geen wonder dat Kuyper en zijn wetenschappelijk gevormde geestverwanten meermalen uitspraken dat het met het oog op de geestelijke worsteling waartoe de christenen geroepen worden en die, dat doorzagen ze zeer scherp, in de toekomst steeds zwaarder zou worden, een christelijke filosofie gewenst, ja, zelfs noodzakelijk was. In de eerste plaats om de grondvragen die er ten opzichte van de kosmische werkelijkheid opdoemen bij het licht van Gods Woord op wetenschappelijke wijze te doordenken en andere filosofieën daarmee te confronteren. Vervolgens om aan de vakwetenschappen de behulpzame hand te bieden bij de bezinning op hun uitgangspunten, methoden, grenzen enz. En, last but not least, om aan de medegelovigen die midden in de praktijk van het leven staan en daar in allerlei verband en positie hun christenroeping moeten vervullen, steun te bieden bij het volbrengen van hun taak, niet het minst door hen te helpen bij het vooral voor hen zo broodnodige „beprouwen van de geesten of ze uit God zijn”.

☆☆☆

In de jaren twintig en dertig vormde uiterlijk gezien de gereformeerde volksgroep een hecht aaneengesloten, krachtig geheel. Zij stond zelfbewust, en ook wel wat zelfverzekerd, midden in het volksleven en ontplooidde een grote activiteit.

Wat het politieke leven betreft: de antirevolutionairen vormden een hechte, misschien wel de best georganiseerde politieke partij in ons land. Een op internationaal niveau steeds in autoriteit en invloed groeiende figuur als Colijn was de hoog vereerde en trouw gevolgde leider. Na de dood van Kuyper had de opbrengst van het schitterend geslaagde „miljoenplan” de partij in staat gesteld een goed geoutilleerd en geleid wetenschappelijk en organisatorisch centrum in het leven te roepen. Niet minder dan twee tijdschriften, één om het kwartaal verschijnende wetenschappelijke en één meer populaire maandelijkse periodiek, gaven alzijdige principiële en praktische voorlichting. Bij het gouden jubileum van de partij in 1929 verscheen een monumentaal gedenkboek, waarin haar positie en taak in de nieuwe situatie waarin ook ons volk na de eerste wereldoorlog was gekomen door haar

prominenten werd beschreven. „De Standaard” zag zijn abonnementental klimmen tot een veelvoud van wat dit dagblad onder Kuyper's leiding in dit opzicht had bereikt. In de jaren dertig zou de antirevolutionaire partij een machtspositie bereiken als zij na de invoering van de evenredige vertegenwoordiging nimmer had bereikt. In 1937 beschikte zij over niet minder dan zeventien zetels in het parlement. Als de Tweede Kamer toen honderd vijftig zetels had geteld zouden dat er zes en twintig zijn geweest!

Een groots opgezette en volledig geslaagde financiële actie had voorts de Vrije Universiteit in staat gesteld een nieuwe faculteit, de wis- en natuurkundige, te openen. Dat was nodig zou zij haar „civiel effect” — de wettelijke erkenning van de door haar verleende academische graden — niet verliezen. Maar het was, dank zij de grote offervaardigheid van Kuyper's „kleine luyden” nu ook metterdaad gelukt! Met overtuiging was daarbij de idee van „staatssteun” — ook al werd die door niemand minder dan Colijn zelf verdedigd — afgewezen. Ook de andere faculteiten werden versterkt. Het aantal studenten groeide daarbij van jaar tot jaar. Het leek er op dat het ideaal dat Kuyper bij de opening van zijn Universiteit voor ogen stond een grote stap dichter bij haar verwerkelijking was gekomen. Met grote beslistheid werd er voorts door alle bij de Universiteit betrokkenen bevestigd dat het gereformerd karakter van deze inrichting het koste wat het koste gehandhaafd diende te worden.

Ook met de Gereformeerde Kerken ging het van buiten gezien alles naar wens. De spanningen die daarin, na de vereniging van de „Afgescheiden” en de „Dolerende” kerken in 1892, waren ontstaan verloren langzamerhand hun scherpte. De uit de genoemde kerkgroepen voortgekomen theologische controversen waren, na lange jaren van soms zeer fel gevoerde discussies, tot een naar het leek allen bevredigende oplossing gekomen. Dat was geschied op de synode van 1905. Deze componeerde namelijk een compromisformule waarin allen zich konden vinden. Bovendien werden langzamerhand de Theologische School en de theologische faculteit van de Vrije Universiteit, na de kloof die er tussen beide door het vertrek van de hoogleraren Bavinck en Biesterveld van Kampen naar Amsterdam was ontstaan, geleidelijk door alle kerken als gelijkwaardige opleidingsinstituten voor predikanten erkend. De „grote theologen” Kuyper en Bavinck, die als hoge torens boven het kerkelijke en theologische leven van Nederland van hun dagen uitstak, hadden voorts aan het religieuze en theologische leven en denken der kerken een nieuwe vorm gegeven en dat in vaste banen geleid. Naar veler overtuiging leverden dezen daarin een prestatie die de eeuwen zou trotseren. Hepp voorspelde zelfs dat de meditatie van Kuyper tot de jongste dag toe zouden worden gelezen! Als tolk van duizenden legde dr Dijk bij de begrafenis van Kuyper de belofte af dat zij de banier die de van God gegeven leider hun in handen gegeven had nimmer zouden loslaten. Wat de leerontwikkeling betreft behoefden de kerken niets anders te doen dan de erfenis van Kuyper en Bavinck conserveren en tegenover nieuw opkomende dwalingen verdedigen. Dr Dijk begon daar dadelijk mee door in De Heraut een indrukwekkend lange reeks hoofdartikelen te schrijven — **Om het eeuwig Welbehagen** — over de uitverkiezing waarin hij Kuyper's en Bavinck's opvattingen daaromtrent samenvatte, uitwerkte en populariseerde. Het conflict-Netelenbos en later de procedure-Geelkerken veroorzaakten wel deining, vooral ook buiten de gereformeerde kring, maar de overgrote meerderheid van de kerken en de kerkelieden schaaften zich con amore achter de synode van Assen. Voorts werd de zending in Nederlands Oost-Indië krachtig aangepakt en werden allerwege pogingen ondernomen om het tot een efficiënte evangelisatie te doen komen. Wat de offervaardigheid betreft stonden de Gereformeerde Kerken aan de spits van kerkelijk Nederland.

Ook op het terrein van het lager en middelbaar onderwijs stond alles in volle bloei. In het verleden waren grote dingen geschied. De „schoolstrijd”, die tachtig jaar had geduurd en in 1920 leidde tot de gelijkstelling van „openbaar” en „bizonder” onderwijs gaf ook aan de gereformeerden een krachtige impuls tot het oprichten van eigen scholen. Zij maakten, in samenwerking met gereformeerden van andere kerkformaties, een dankbaar gebruik van de nieuwe mogelijkheden. Veel gereformeerde scholen, ook middelbare en gymnasia waren reeds voor de gelijkstelling opgericht. Vele volgden na 1920. In de eerste decennien van deze eeuw gaven mannen als prof. J. Woltjer en prof. Bavinck door persoonlijke leiding en publicaties de toon aan op het gebied van de christelijke pedagogiek. En de door hen gestempelde onderwijsmannen bepaalden in belangrijke mate het principiële karakter van het christelijk onderwijs. Zo oefenden de gereformeerden ook in het schoolwezen een dominerende invloed. Als bekroning en consolidatie van deze stand van zaken werd in 1926 bovendien aan de Vrije Uni-

versiteit een kathedraal ingesteld voor de wetenschappelijke beoefening van de gereformeerde pedagogiek.

In dit verband moeten ook de gereformeerde jeugdorganisaties worden genoemd. Zij waren de onwaardeerbare instituten voor de vorming van een goed toegerust „leger” voor de geestelijke worsteling op „het terrein van kerk, staat en maatschappij”. Ze groeiden van jaar tot jaar en waren rusteloos bezig met de perfectionering van het werk der jeugdverenigingen. Ook deze organisaties bezaten hun eigen bureaus en ze zonden een ononderbroken stroom van leidraden en andere geschriften in het licht. De massale „bondsdagen” daarvan waren manifestaties van het élan en de kracht van de jonge generatie der gereformeerden. Men noemde ze wel met kwalijk verholten trots de „wapenschouw” van de recruten in het leger dat de strijd voerde voor het Koninkrijk Gods!

Gerekend naar wat ervan openbaar werd stond het er met de gereformeerde volksgroep zo om en de bij 1930 in verlerlei opzicht goed voor. Er was leven en activiteit. De organisaties bloeiden. De kerkdiensten werden globaal genomen goed bezocht. Krachtig streed men voor de handhaving van de belijdenis. Wat dat betreft wist men van geen transigeren. Dat hadden procedures als die tegen ds Netelenbos en dr Geelkerken duidelijk bewezen! Geen wonder dat men met groot enthousiasme een reeks „gedenk-dagen” vierde. In 1930 het vijftigjarig jubileum van de Vrije Universiteit. In 1934 herdenking van de Afscheiding. In 1936 die van de Doleantie. In 1938 het gouden feest van de Jongelingsbond. Het waren groots opgezette feesten. Zelfs „ministers der Kroon” namen er aan deel! Welk een verschil b.v. met 1834 en 1886! De gereformeerden waren tot een macht geworden in den lande!

't Leek al glorie en victorie!

C. V.

—o—

■ „Inzicht en inzet”.

Onder deze titel heeft het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond een bundel schetsen over arbeid en maatschappij uitgegeven. Ds Joh. Francke en J. A. Knepper schrijven over arbeid en beroep, D. Smilde over de ondernemingsstructuur en H. P. de Roos over de vakbeweging. Ook de democratisering van de onderneming (mr N. E. Nieboer) en de werkstaking (mr E. Bos) komen in deze bundel aan de orde.

In het kort een paar opmerkingen over de schets „het gezag” van de heren Francke en Van Leeuwen. Zij bekritisieren m.i. terecht de opvattingen over het gezag van Van Zuthum en Augustijn. Zij willen de bijbelse notie, dat het gezag een instelling van God is, ten volle serieus nemen. Het onderscheid tussen het gezag als „instelling” in de samenleving (de gezagspositie) en de manier waarop gezagsdragers het gezag uitoefenen had scherper gemaakt kunnen worden. Wanneer gezagsdragers er niets van terecht brengen, kan men dat niet bagatelliseren met: het zijn nu eenmaal gezagsdragers. Te vaak is men geneigd bestaande verhoudingen in stand te houden met een onjuist beroep op „gezag”. Het gezag is een zo serieuze zaak, gezien zijn Oorsprong, dat het (in de wijze waarop het uitgeoefend wordt) voortdurend kritisch gevolgd moet worden door allen die er mee te maken hebben.

De schrijvers besteden in dit verband te weinig aandacht aan de betekenis van de woorden „u ten goede”.

Niet elk verzet tegen gezagsdragers kan afgedaan worden met: ongelooft en revolutie. Juist wanneer het (effektief) kritisch volgen van gezagsdragers ontbreekt, ontstaan het gemakkelijkst onrechtvaardige situaties. De schrijvers duiden ook enigszins op dit probleem, maar het komt er niet goed uit. En het doet schamel aan, wanneer zij zeggen dat niet alleen van werknemers maar ook van de werkgevers verwacht moet worden, dat zij trouw blijven aan onderling gemaakte afspraken. Is er niet iets fundamenteels te zeggen? Het is belangrijk om trouw te zijn en aardig te doen, maar het werken aan rechtvaardige verhoudingen gaat dieper. Ook in vorige eeuw zijn er wel barmhartige werkgevers geweest, maar het zat met de maatschappelijke verhoudingen grondig fout. Daden van barmhartigheid scheppen nog geen rechtvaardige verhoudingen.

Dit brengt me tot een ander onderwerp: maatschappijkritiek. Hierover heeft ds P. Lok een schets geschreven. Hij wil geen revolutionaire, maar een reformatorische maatschappijkritiek. Hij zegt: „we beogen wel de verwijdering der zonden, maar niet de omverwerping van Gods instellingen”. Dat is natuurlijk prachtig, maar welke handreiking biedt hij zijn lezers? Hij wijst Marcuse e.a. radikaal af. Voor een belangrijk gedeelte terecht, maar heeft Marcuse in alles ongelijk? Is zijn analyse van de problemen in de westerse wereld in veel opzichten niet juist? Ds Lok maakt wel veel belangrijke opmerkingen (vooral van theologische aard), maar wat hij

biedt aan bruikbaar inzicht voor maatschappijkritiek is minimaal.

Mijn kritiek op deze bundel is echter niet overheersend. Er worden immers schetsen geboden. Het is de schrijvers niet mogelijk geweest op veel onderwerpen uitgebreid in te gaan. De schrijvers leggen in hun schetsen getuigenis af van het feit dat zij met een open bijbel gestudeerd hebben. Er wordt een goede oriëntatie gegeven, waar velen met vrucht gebruik van kunnen maken.

„Inzicht en inzet”

Uitgave G. M. V. 1972 (150 blz.).
Postbus 247, Zwolle.

■ Over subsidie

In de kring van de vrijg-geref. kerken (binnenverband) zijn de afgelopen jaren twee kongressen gehouden over overheidssubsidie. Het eerste kongres werd in 1970 gehouden en de referaten (met de besprekingen) zijn nu gepubliceerd.

Dr A. J. Verbrugh schrijft over de bevoegdheidsgrenzen van de overheid en het ontstaan van de groei van de subsidie-omvang. De econoom drs K. Wezeman schrijft over de aard en de omvang van het overheidsingrijpen in de nederlandse economie. De derde schrijver is ds Joh. Francke, die drie standpunten beschrijft, die men tegenover overheidssubsidie kan innemen. Hoewel deze onderwerpen hier en daar specialistisch uitgewerkt zijn, is deze bundel in haar geheel zeer goed leesbaar en naar ik aanneem voor geïnteresseerden bruikbaar.

A. J. Verbrugh e.a.,
Autarkie of subsidie.

Uitgeverij De Vuurbaak, Groningen
1972 (200 blz.).

■ Wapenveld: over maatschappijkritiek

In het bovenstaande liet ik me enigszins teleurgesteld uit n.a.v. hetgeen ds Lok schreef over maatschappijkritiek. Dit is tegenwoordig een belangrijk onderwerp. Juist omdat iedereen de mond vol heeft over maatschappijkritische problemen, is het noodzakelijk om niet in algemene kreten, maar in duidelijke bewoordingen er over te spreken.

„Wapenveld”, blad van de reünistenvereniging

van de C.S.F.R., heeft in september 1972 een themanummer over maatschappijkritiek uitgegeven. Gezien de schrijvers, de onderwerpen en de wijze van behandeling van deze onderwerpen is dit septembernummer van Wapenveld zeer waardevol en het aanbevelen waard.

Een wijsgerige behandeling van het onderwerp is door prof. A. Troost gedaan. Dr J. J. Buskes schrijft over de maatschappijkritiek naar aanleiding van Micha 7:3, terwijl prof. C. Graafland schrijft over de vraag „wat zegt de bijbel over de maatschappij.” Verder nog enkele artikelen van Meyers, Van Leyenhorst en Van der Waal.

Het september-nummer van „Wapenveld” is te bestellen bij de administratie: Arthur van Schendelplein 63, Delft.

■ Politieke partijen

Hoewel de verkiezingen voorbij zijn, de problemen van de kabinetsformatie konfronteren ons voortdurend met de verschillen tussen de partijen. Er wordt zelfs gesuggereerd, dat wij over een jaar of anderhalf weer naar de stembus moeten.

De verschillen tussen de partijen blijven dus onze aandacht vragen. Drs E. G. Hoekstra wil de nederlandse burgers behulpzaam zijn met zijn brochure over „de nederlandse politieke partijen”. In 38 bladzijden legt hij uit wat een politieke partij is, wat te verstaan is onder liberalisme, socialisme, katholicisme e.a. Alle partijen, die wij vandaag in ons land tegen komen worden vervolgens kort besproken.

Het is duidelijk, dat Hoekstra veel minder informatie biedt dan bijv. te vinden is in de publicaties op dit terrein van drs H. G. Leih en dr A. J. Verbrugh.

Laat niemand zich ontmoedigd voelen door de veelheid van partijen. Het valt wel een beetje mee. Deden aan de laatste verkiezingen bijna twintig partijen mee, aan de verkiezingen van 1922 deden niet minder dan vijftig partijen mee.

Drs E. G. Hoekstra, De nederlandse politieke partijen.

Uitg. Kok, Kampen. 38 blz., geïllustreerd. Prijs f 3,25.

H. E. S. W.

Persschouw

■ De kwestie-Kuitert

Zoals ik in een van de vorige nummers bevestigde wil ik hier nog wat overnemen van wat **Waarheid en Eenheid**, het orgaan der verontrusten, over de bekende zaak schreef.

Dr Masselink gaf daarin op een zakelijke wijze een duidelijke tekening van wat op en om de synode geschiedde. Hij attendeerde daarbij ook op het vreemde feit dat en Trouw en het V.U.-magazine van de synode-uitspraken een wezenlijk **verminkte** weergave publiceerden. Onder het opschrift: **Onvolwassen Kuitertstunt: Brutaal en ondankbaar**, schreef Masselink het volgende:

Het is volkomen in strijd met het vrijwel unanieme synodebesluit en met de grote ernst waarmee dit eenheidsbewarend besluit uitkomst gaf toen een crisissituatie bijna onontkoombaar was, dat er lik-op-stuk 'n publiciteits-charge door het V.U.-magazine en Trouw werd ondernomen, die in toon en naar inhoud erbarmelijk ontzonken is aan wat men van de producers en die nieuwsmedia mocht verwachten.

Welke motivatie is het die de Magazine-redacteuren (B. van Kaam en C. J. Los) er toe bracht de Synode der Gereformeerde Kerken zó te evaluëren, dat het aan een poging tot frustreren doet denken? Met een minimaal begrip kon iedereen weten dat de synode met zoveel zorg een leidinggevende uitspraak bereikt had, dat er toch wel even tijd voor bezinning moest zijn om tot een eerlijk oordeel te komen. Temeer daar de synode met een te ontwerpen geschrift de kerken tot een goed oordeel wilde helpen. Maar nee, prof. Kuitert liet zich helaas met hete adem interviewen; hij moest vooral in het V.U.-orgaan het eerste woord hebben voordat de synode althans tot de kerken nog uitgesproken was. Je zou zo zeggen, de Vrije Universiteit heeft de Gereformeerde Kerken gesticht en (in wezen) niet omgekeerd. En je

zou er al helemaal niet aan denken dat als onze kerken de theologische kandidaten van de V.U. niet meer begeerde, de theologische faculteit in de lucht kwam te hangen. En zonder enig sacraal sentiment, wat is het aan alle waarachtig oordeelsvermogen gespeend dat een populair contact-orgaan van een universiteit tegen de kerk een air aanneemt van minstens de gelijke te zijn en in intelligentie de meerdere te zijn. Zal de functie van de school het ambt in Christus' kerk nog eren, en zal de wetenschap het geloof naar zijn bijzondere aard nog ruimte geven?

Dr Masselink noemt hier iets dat velen zal zijn opgevallen en hebben geërgerd.

Wat de journalistieke behandeling van de synodebesluiten betreft vertoonde het V.U.-magazine, nota bene het orgaan van een Universiteit die christelijk wil zijn, bedenkelijke overeenkomst met de stijl van de Boulevardpers. In zijn berichtgeving was het sensationeel, tendentius, brutaal, onbetrouwbaar.

Het moet voor synodeleden en allen die eerlijk, bewogen, ernstig met deze kwestie hebben geworsteld en waarachtig het heil van Christus' kerk hebben gezocht een kwelling zijn geweest zó door het V.U.-magazine gemaltraitteerd te worden.

Er gaapt wel een brede kloof tussen b.v. de aristocratische, nobele, academische stijl van Bavinck en wat het V.U.-magazine ons in dezen demonstreerde.

Dr Masselink gaat daarna nader in op wat Kuitert in het bekende interview beweerde. Hij constateert, m.i. terecht, dat het Magazine en Kuitert het synodebesluit „naar zich toehalen en dat ze het op zo'n ongeestelijke wijze doen maakt hun houding als geheel allerminst geloofwaardig.”

Onder het kopje „Onwaarheid of zelfmisleiding” schrijft dr M. dan het volgende:

Je kunt onwaar en leugenachtig zijn door wat je zegt: maar ook door wat je weglaat. Het decembernummer van het V.U.-magazine laat één kant van de zaak zien. En doet dat op een verdacht overvloedige manier. Hele verslagen van de z.g. voorlichtingsavonden zoals die voor enkele jaren over allerlei z.g. kernvragen gehouden zijn, zijn opgenomen, compleet met foto's en tekeningen enz. Achtergrondinformatie zou je dat kunnen noemen; overdadige argumentatie en suggestie, in de

trant van „fresz Vogel oder Stirb”... (zie je het nou nog niet?).

Maar de andere kant... Dat de synode het besluit van Sneek en Amsterdam bewust handhaaft... Dat er in Rom. 5 en 1 Kor. 15 ook iets staat... En dat we in de belijdenis ook iets uitspreken... Daarover zwijgen en Magazine en Kuitert. En dat is niet maar dubbelzinnig (en nu in ongunstige zin) maar dat is de werkelijkheid geweld aandoen, de waarheid achterhouden, dat is leugenachtig. En dan maar roepen: wanneer houden jullie eens op met Gen. 3, want er komt nog veel meer.

Nee, ER IS al veel meer.

Vóór de woensdag over de Genesisvragen, was er een dinsdag (21 nov.). En op die dag hebben allen die het volgen konden op de synode met zware zuchten hun hoofd geschud over de consequente horizontalisering van het geloof. Die wordt dan door prof. Kuitert bijzonder gezien in de realisering van het Koninkrijk Gods binnen onze aardse horizon en in de humaniteit als vrucht van het volle heilshandelen Gods.

Er KOMT dus niet maar veel meer; want als de wetenschap op één punt autonoom wordt tegenover Gods Woord (schepping en zondeval) dan wordt ze dat overal (ook inzake de incarnatie en de opstanding). Maar er IS al veel meer. Deze hele achtergrond schijnt voor het Magazine niet te bestaan en daarom tuitelt het tussen de Genesisvragen als de mannen op de Maan. Augustijn en Van de Berg hadden op de synode met hun „weigering” gelijk; ik hoop vurig dat ze ook over de dinsdagvragen hun zorgen ten aanzien van hun collega hebben. Dan tuitelen we niet, en we tuitelen niet, maar buigen naast Pascal onze filosofische knieën.

Waarschijnlijk dacht ook dr Rijnsdorp die kant uit toen hij ter synode „pleitte voor ruimte in de gereformeerde kerken voor theologische bezinning 'mits de individuele theologen hun verantwoordelijkheid beseffen en hun pastorale orgaan niet verliezen.” Dit is uit Magazine geciteerd. Maar omdat 't zelf dit mits volstrekt vergeet, leidt dit Mag.nr. niet in de waarheid maar in de onwaarheid.

Tenslotte maakt dr M. enkele opmerkingen over de bekende tegen Kuitert gerichte Moderamenverklaring. Na deze geciteerd te hebben maakt hij daarover de volgende opmerkingen:

De bedoeling schijnt te zijn te verklaren:

dat de synode ondubbelzinnig de belijdenis wilde volgen;

dat prof. Kuitert daarmee **niet** in overeenstemming is al beleed hij ook de goede schepping uit Gods hand en dat de zonde er is door de mens;

dat het door de synode opgestelde getuigenis aan de kerken wordt gestuurd als een soort belijdenis-uitspraak over de grondvragen van Gen. 3.

Dr Masselink besluit zijn beschouwingen aldus:

Het moderamen spreekt dan van een zekere marge. Goed, een belijdenis moet zich tot de hoofdzaken die vanuit Gods Woord voor iedereen evident zijn, bepalen.

Maar dan! Daarmee heeft de synode „de mogelijkheid geopend voor het staande houden van bepaalde afwijkende opvattingen”. Dit is geen synodebesluit, maar een uiting van het moderamen. We zullen er dus niet te hoge druk op zetten. Als de krant het goed weergeeft (Trouw 14 dec.) dan kunnen wij de formulering noch duidelijk vinden noch bewonderen. Wat is „staande houden”? Was „verdragen”, „dulden”, „tolereren” niet beter geweest?

In het slot missen wij een krachtige oproep aan de pers en aan prof. Kuitert om de bezinning, het geestelijke evenwicht en de verdieping van het kerkelijk en geestelijk leven niet te hinderen door ondoordachte uitingen en publicaties.

Meer dan vijf jaar hebben de Geref. Kerken in haar synoden geworsteld met de kwestie-Kuitert.

Deze worsteling heeft allerlei aspecten: kerkelijke, confessionele, theologische, sociologische, menselijke enz.

Hier wil ik er alleen op wijzen dat de Geref. Kerken, en dan speciaal de synoden, en in ieder geval de meerderheid van de synodeleden de kerken hebben moeten beschermen tegen anti-confessionele invloeden die vanuit de theol. faculteit der V.U. op haar inwerkten!

Er was een tijd waarin deze faculteit de kerken hielpen, bouwden, bemoedigden, beschermden, wapenden in de geestelijke strijd! In de laatste jaren gebeurde het tegenovergestelde!

C. V.

Bericht
Stichting Steunfonds „De Voorzeide Leer”

Onder verwijzing naar de advertentie in dit blad wil genoemde Stichting gaarne Uw speciale aandacht hiervoor vragen.

Het uitgeven van een theologisch werk als het onderhavige is heden ten dage geen sinecure, vooral als het een werk betreft, dat uitgaat van de onfeilbaarheid van het h le Woord Gods.

Toch heeft de Stichting gemeend om in samenwerking met de Uitgever met deze uitgave door te moeten gaan.

Inmiddels is een deel, nl. dat handelt over het boek „JOZUA” verschenen en verschillende hebben al bij voorbaat ingetekend op de volgende delen, die persklaar zijn. Voor dat vertrouwen is de Stichting zeer dankbaar.

Maar... het moet beslist beter. En de Stichting meent dat dit ook wel kan.

Het bleek de laatste weken dat er nog altijd belangstellenden zijn, die steeds maar vergaten hun bestellingen te doen.

Voor deze „vergeetachtigen”, maar ook voor anderen, is de termijn waarbinnen men deze boeken kan bestellen voor de voorintekendprijs van f 29,50 verlengd tot 1 april 1973.

Beloon deze geste van de Uitgever en doe nu vlug Uw bestelling aan hem toekomen.

Vergat U nog een bedrag te bestemmen voor het Steunfonds? Dat verzuim kan eveneens nog worden goedge maakt!

U wordt bij voorbaat hartelijk bedankt!

Met vriendelijke groeten,
namens Stichting Steunfonds
„De Voorzeide Leer”,
A. de Blois, secretaris,
Graaf Florisstr. 44, Schiedam

lang toe kan voor plm. f 5,— (per persoon). Ik heb daarom heel wat meer INH + Vit.-B besteld, dan we voor ons eigen gezin nodig hebben, om ook anderen er mee te kunnen helpen. Al degenen, die op ons erf wonen, slikken het nu en ik wil het ook aan de goeroe's en hun gezinnen gratis ter beschikking stellen, mits ze beloven het trouw te zullen slikken. Statisch gezien „geneest” men dan de helft van hen en hun gezinnen, terwijl men aan de andere helft prophylaxis geeft. Ik heb wel eens tegen m'n vrouw gezegd „eigenlijk moesten we hier een röntgen-apparaat hebben, maar dat zal altijd wel onbereikbaar blijven, alleen al vanwege de kosten”, maar met uitdeling van medicijnen heeft men een heel wat goedkoper en effectievere oplossing.”

Na een gelovig aanvaarden en geduldig gedragen ziekte nam de Heere heden uit ons midden weg

ROELOF WEMMENHOVEN
Ouderling der gemeente.

Wij zijn de Heere dankbaar voor het vele goede dat Hij onze gemeente en ons in hem heeft geschonken.

De Heere trooste vooral ook zijn vrouw en kinderen.

Psalm 84.

Mede namens de gemeente,
de kerkeraad.

Ermelo, Harderwijk, Putten, 6 feb. 1973.

De begrafenis heeft op 9 februari te Ermelo plaats gevonden.

Aangeboden

van 16-6—28-7 (ook in ged.) onze

EENGEZINSWONING

in Bennebroek nabij Heemstede en de kust.

Van alle gemakken voorzien.
Beschutte achtertuin.

te Have,
Talmalaan 5. Tel. 05202-7090

KERKNIEUWS

Soemba-Borneo (23) — De hele fam. Goosens is dus enkele weken in Soerabaja geweest en behalve bij de oogarts was er 'op medisch gebied' nog wel iets te doen. Ds G. schreef daarover:

Natuurlijk hebben we ons ook allemaal laten doorlichten. De foto's van onze twee meisjes waren verdacht: bij Ren etje vermoedt de longarts TBC in het beginstadium. Wij zijn allemaal destijds wel geimmuniseerd met BCG, maar dat geeft geen afdoende bescherming (op z'n hoogst voor 75%), vooral niet als men in het midden van een bevolking leeft, waarvan meer dan 50% aan TBC lijdt (bewust of onbewust). Toen ik tegen de longarts dat percentage noemde als het vermoedelijke, moest hij een beetje lachen: dat percentage geldt n.l. reeds voor Soerabaja, waar een veel betere medische verzorging is dan op Soemba, zodat z.i. het percentage op Soemba veel groter zou zijn. Gelukkig bestaan er tegenwoordig goede geneesmiddelen tegen TBC, die bovendien niet duur zijn, nl. INH, waaraan men dan Vit.B-complex-tabletten moet toevoegen. Het is echter niet slechts een geneesmiddel, doch ook prophylactisch (om te voorkomen) te gebruiken. „Waarom slijkt u met uw gehele gezin niet dat geneesmiddel?” vroeg de arts, „ik en mijn gezin slikken het ook sinds jaren. Het is het enige afdoende middel om je tegen TBC te beschermen.” En dus slijkt nu niet alleen Ren e, maar het hele gezin INH + Vit.B-complex. Ik zei, het is geen duur middel. Een blik   100 tabl. INH kost me Rp 350 en een blik Vit.B-compl.   1000 tabl. Rp. 220, terwijl de dosering gemiddeld 3 tabletten van elk per dag is, zodat men bijna een heel jaar

Op donderdag 1 febr. j.l. nam de HEERE tot Zich onze broeder

BAREND MEIJER

in leven ouderling van onze gemeente. In onze herinnering blijft voortleven de toewijding en de trouw waarmee deze broeder zijn taak heeft vervuld.

„Zalig de doden, die in de Heere sterven. Ja, zegt de Geest, dat zij rusten van hun moeiten, want hun werken volgen hen na”.
(Openbaring 14 : 13).

De Geref. Kerk (Vrijg.):
M. A. van Helden, vice-praeses
P. Ouw erk, scriba

Jongeman, 21 jaar oud,
zoekt langs deze, hem niet
sympathieke weg,

SERIEUZE KENNISMAKING

met leuk meisje.
Liefst uit een der vier noordelijke provincien.

Brieven onder nr. 92 bureau „Opbouw”,
Slotlaan 220, Zeist.

Een vast adres

voor het bestellen van al uw boeken
is voor u gemakkelijk.

Kies :

BOEKHANDEL KOPPENAAAL NUNSPEET

Tel. 03412 - 3424

(Ook inkoop van boeken.)

**Plaats uw familieberichten
in dit blad.**

BESTEL NU

het in de reeks „DE VOORZEIDE LEER” verschenen nieuwe boek van

Ds. C. VONK, JOZUA

360 bladz. in fraaie stempelband met goudtitel f. 35,00

Bestellingen voor 1 april 1973 en gelijktijdige betaling nog voor f. 29,50

Thans leverbaar de delen:

In voorbereiding of ter perse:

Ds. C. Vonk:		Ds. C. Vonk, Richteren	f 35,00 °)
Inleiding - Genesis - Exodus	f 23,50	Ds. F. v. Deursen,	
Levitikus	f 31,00	Psalmen (I)	f 35,00 °)
Numeri - Deuteronomium	f 36,50	Psalmen (II)	f 35,00 °)
Jozua	f 35,00 °)		

°) Bij vooruitbestelling en betaling f 29,50.

„... dat wij het een zegen vinden dat deze veelszins unieke Schriftverklaring in deze tijd verschijnen kan. Zij geeft geen steunen voor brood. Ongeloofstaal wordt vierkant weerstaan, zoals u bijv. lezen zult in de verklaring van het boek Jozua over de val van de muren van Jericho en over de zonnestilstand te Gibeon.”

„Deze boeken leren de Schrift verstaan, geven inzicht en doorzicht.”
(Stichting Steunfonds „De Voorzeide Leer”)

Volledige prospectus op aanvraag.

Firma Wesdijk, Liebeek en Hooijmeijer

SINGEL 55 — BARENDRECHT — GIRO 216828

Redactieleden

Ds H. Amelink
Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Prof. C. Veenhof
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink,
Lekdijk 82 b,
Langerak (Z.-H.)
Tel. 0 1843 - 232

Secretaris-penningm.:

W. Kaper,
v. Lynden v. Sandenburglaan 16,
Utrecht.
Tel. 030-711450.

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Rotterdamse Rijweg
174, Rotterdam-8
Tel. 010 - 153535
Giro 40.49.45

Abonnementsprijs: f 20,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Buitenland: Europa en zeepost f 30,— - Luchtpost f 50,—
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.